

Politica Externă Românească Trebuie să Depășească „Sindromul Mării Negre.”

E nevoie de un concept strategic nou.

Gabriel Elefteriu

8 august 2016

Securitatea la Marea Neagră este de mulți ani – în special din timpul mandatului Bănescu I – conceptul strategic central și miza definitorie a politicii externe românești. „Succesul” României în plan extern a ajuns să aibă aproape un singur criteriu de măsură: ce se „obține” pentru Marea Neagră, de la NATO.

Rezultatele extrem de modeste de la Varșovia, cât și fiasco-ul „flotei NATO” premergător summit-ului, nu sunt decât cele mai recente dovezi că „securitatea la Marea Neagră” este un concept care și-a atins (de mult) limitele. Nu mai poate funcționa eficient ca și „principiu călăuzitor” al politicii externe românești. A venit timpul pentru o reconsiderare profundă a rolului pe care România își propune să-l joace pe plan regional, și în contextul mai larg al NATO.

Concept strategic vs. necesitate militară

Înainte de a explica de ce „securitatea la Marea Neagră” a devenit nefolositoare și contraproductivă ca și element-cheie de politică externă, trebuie făcută o distincție importantă între acest concept și necesitatea militară a *securității maritime* pentru România. Sunt două lucruri separate.

Securitatea maritimă este una din componentele apărării naționale a țării, alături de securitatea aeriană și apărarea teritorială. România are de apărut linii de comunicație maritimă, infrastructură navală (civilă și militară) în zona de coastă, precum și interese economice (exploatare energetice, pescuit comercial) în zona sa economică exclusivă. Acestea sunt obiective militare permanente care trebuie asigurate în cadrul general al strategiei naționale de apărare a țării – lucru valabil dintotdeauna, și înainte și după aderarea la NATO. În acest sens, România nu are interese directe de apărare națională dincolo de acest perimetru.

Însă acest text este despre „securitatea Mării Negre” ca și „brand” al politicii externe românești recente, care a încercat să erijeze România într-un avocat al securității *întregii* regiuni, la nivelul NATO. Conceptul a fost întotdeauna difuz, fără ținte precise, și cu inflexiuni predominant politice. Din nou, nu ar trebui confundat cu necesitățile strict militare ale țării.

Un concept util, pentru vremea lui

„Securitatea la Marea Neagră” a fost o invenție admirabilă, bazată pe o logică foarte utilă începând de la mijlocul anilor 2000. România abia intrase în NATO și UE și avea nevoie să-și croiască o identitate distinctă din punct de vedere al securității, în aceste structuri. A avea nevoie să capteze și să rețină atenția și interesul noilor parteneri, să le ofere motive strategice

pentru care aceștia să investească resurse în această zonă și în cooperarea cu România pe diverse planuri, inclusiv militar și politic. Liderii României de atunci au perceput corect că țara, în sine, și în special în stadiul de dezvoltare extrem de înapoiat în care se găsea, nu avea argumente puternice pentru a capta această atenție și a cere aceste parteneriate intensificate.

Dar, împachetată în contextul mai larg al „zonei extinse a Mării Negre,” România își putea asuma un rol cu un profil mult mai ridicat, de lider pe o chestiune „strategică.” Nu mai era pur și simplu o țară săracă dintr-un unghi mort al geopoliticii euro-atlantice. Însă totul depindea de impunerea acestui concept legat de Marea Neagră pe agenda strategică a partenerilor vestici.

Aici, România a avut noroc cu interesul crescut al Americii pentru statele din jurul Mării Negre, evident în special în perioada din jurul „revoluțiilor portocalii” din Georgia și Ucraina din 2004. Rămâne în sarcina istoricilor de a determina cât din acest concept al „securității la Marea Neagră” s-a datorat inițiativelor României, și cât a fost de fapt împins de Statele Unite în contextul de la acea vreme.

În orice caz, această politică a deschis drumul spre parteneriatul cu America concretizat în special în „scutul” de la Deveselu – iar în general, în ceea ce [am numit](#) un „protectorat” american *de facto* asupra României. Acestea sunt realizări excelente, iar ideea „securității la Marea Neagră” a fost vehiculul principal prin care politica externă a României a obținut aceste rezultate pozitive.

Dar contextul strategic și geopolitic – atât la nivel general european, cât și în regiune – s-a schimbat marcant în ultimii ani. Este evident că în aceste condiții și strategia României – veche de cel puțin un deceniu – are nevoie de o re-evaluare.

Însă înainte de a oferi soluții, trebuie înțelese datele problemei. Ceea ce urmează sunt o serie de argumente pentru care „securitatea la Marea Neagră” e acum un concept depășit. **Nu este vorba aici de a critica**, ci de a deschide o dezbatere pe marginea unui subiect care de multe ori este privit ca un fel de „axiomă.”

1. Nimănui din Vest nu-i (mai) pasă serios de Marea Neagră

Era revoluțiilor portocalii și a interesului Vestic pentru arealul pontic a trecut. Pe vremea aceea, Rusia abia se refăcea (accelerat, ce-i drept) din „moartea clinică” economică prin care trecuse la finalul anilor `90, iar forțele sale armate erau subiect de glume în tot Occidentul – și pe bună dreptate. Marea reînarmare (\$700 miliarde alocați inițial până în 2020) a început abia după războiul din Georgia din 2008, și tocmai din cauza curenților șocante ale armatei ruse revelate de operațiunile din Caucaz.

De partea cealaltă, Uniunea Europeană și NATO erau în plin proces de expansiune (de care a profitat și România) și intrau în „epoca de aur” a Tratatului de la Lisabona și a concordiei și optimismului general legat de viitorul eurovisului. Euroscepticismul era doar

un vag iritant, rezervat unor excentrici. Criza refugiaților nu exista nici măcar în imaginație. Terorismul islamic era o mare excepție în Europa (Londra 2005 și Madrid 2004), și o problemă în special pentru statele cu un rol notabil în invadarea Irak-ului alături de americani (UK și Spania). Chiar dacă Al Qaeda continua să prospere în îndepărtatul Orient Mijlociu, capacitatea ei de a ataca în Vest fusese decimată de campania anti-teroristă globală a Americii (ca dovadă că nu a mai reușit nimic comparabil, după 7/7). În plus, ISIS lipsea cu desăvârșire din orice previziune, iar Primăvara Arabă încă nu se întâmplase – vechii dictatori aveau lucrurile sub control, cu bune și cu rele.

Peisajul pozitiv, aproape „idilic” (în comparație cu azi) din perioada nașterii „securității Mării Negre” era completat de interesul încă ferm al Americii pentru această zonă. Erau ultimii ani ai epocii Bush, când Irak-ul era în sfârșit stabilizat, Pentagonul stătea pe cel mai mare buget militar din istorie, China încă nu „erupsese” pe scenă, iar trupele americane din Europa erau încă la nivelul peste 80,000 de trupe.

În acest context relativ benign, pentru UE, NATO și SUA (separat) singurul spațiu de „acțiune,” unde mai era loc de inițiative interesante, pozitive, rămăsese Estul Europei, acele state din “zona crepusculară” dintre NATO/UE și Federația Rusă. Conceptul românesc al „securității Mării Negre” s-a potrivit ca o mânășă acestei dinamici geopolitice.

Dar lucrurile s-au schimbat radical între timp. Fiecare din elementele enumerate mai sus s-au rotit la 180 de grade. UE e acum asaltată de eurosceptici, teroriști și refugiați. Rusia a revenit militar și strategic, și practic a forțat NATO să abandoneze orice noțiune serioasă de extindere spre Est.

America, în special, a suferit între timp o criză economică cu impact major asupra bugetului militar american, care era în creștere constantă și rapidă încă din 2002. Colapsul a venit în 2013, când Congresul a votat o reducere drastică ce a șocat Pentagonul și a impus o re-evaluare majoră a priorităților strategice americane. Dar lucrurile deja se îndreptau în acea direcție de câțiva ani.

Legat de asta a fost, desigur, saltul fantastic, economic și militar, al Chinei. În acest context, prinsă între presiuni bugetare acasă și un pericol strategic major peste Pacific, America a inițiat „pivotul” spre Asia – ulterior redenumit „rebalansare.” O parte importantă a resurselor ce au „pivotat” (chiar indirect, via SUA) spre extremul Orient au fost capacități militare americane din Europa – la pachet cu atenția și interesul strategic al Washingtonului.

E important aici să distingem între diferitele nuanțe. Pivotul American spre Asia nu a însemnat o „abandonare” a Europei, după cum se poate vedea din pachetul de măsuri luate de SUA – atât bilateral, cât și via NATO – pentru reasigurarea militară a aliaților din Est ca răspuns la acțiunile Rusiei din Ucraina. *Dar*, cu toate acestea, rebalansarea intereselor strategice americane, la nivel global, este reală. Prioritatea este întărirea aliniamentului NATO așa cum e el acum; s-a spus de mult „adio” ambițiilor pontice „extinse” ale anilor 2000. **Acea era o agendă pozitivă, incluzivă** (vizând includerea eventuală a unor noi state

în NATO și expansiunea influenței americane în zonă); acum agenda este negativă, centrată pe excludere (limitarea expansiunii influenței rusești).

Este așadar vorba de o schimbare majoră, structurală și inevitabilă în „greutatea” relativă a zonei Mării Negre în calculul strategic al Vestului. **„Zona extinsă a Mării Negre” era cândva viitorul imediat al UE și al NATO; astăzi, așa ceva este în afara oricărei discuții serioase**, indiferent de „amabilitățile” diplomatice și semantice presărate prin comunicate de presă și alte asemenea. Ceea ce rămâne, desigur, este aspectul strict militar – asigurarea apărării aliaților din zonă, România-Bulgaria-Turcia. Dar acesta e un cu totul alt nivel de ambiție, într-o cu totul altă logică strategică și politică (mult mai restrânsă și concentrată).

În acest sens, discuțiile pre-Varșovia din spațiul public românesc au ridicat așteptările față de performanța României la summit nedrept de sus. Ideea obținerii unui „echilibru” – chiar și numai ca mesaj – între nordul și sudul flancului estic a fost mereu bazată pe o **premisă falsă**: aceea că „dezechilibrul” pre- (și, acum, și post-) summit era cumva expresia unei „neînțelegeri” (din partea NATO) a situației și/sau expresia unor interese politice conjuncturale ce ar fi putut fi contracarate de diplomația românească.

Realitatea e mult mai simplă: zona Mării Negre nu mai e o prioritate strategică și nu mai e un punct *focal* de interes politic pentru nimeni (care contează). Are o anumită importanță, dar cam atât din păcate. Asta limitează sever argumentele politice pe care România le poate aduce la masa aliată pentru a solicita mai mult decât *strictul necesar pentru securitatea maritimă* în zonă.

2. Convenția de la Montreux face din Marea Neagră un lac ruso-turc.

Nu întotdeauna se realizează efectul complet al Convenției de la Montreux asupra situației strategice din zona Marii Negre. La nivel NATO, este un *caz unic* de teatru de operațiuni (navale) în care accesul aliaților ne-riverani este limitat prin tratat, permanent. Acesta nu e doar un „detaliu,” ci un factor decisiv care practic exclude din start Marea Neagră de pe harta de război a marinei americane sau britanice. Sigur, harta „de pace” permite mici incursiuni demonstrative ale câte unei nave vestice în Marea Neagră, pentru ridicarea moralului aliaților din zonă. Dar limitările legale înseamnă că orice navă trimisă acolo e mai mult sau mai puțin la mila sorții, întrucât nu poate fi sprijinită direct de alte unități așa cum prevede doctrina de luptă a oricărei marine militare semnificative. Acesta e un **handicap militar-strategic** insurmontabil, pentru Marea Neagră.

Realitatea e că Pontul Euxin rămâne ceea ce a fost întotdeauna: un lac ruso-turc. Iar jocul strategic aferent este de asemenea în primul rând (de departe) între Rusia și Turcia. Forțele navale ucrainiene (ce a mai rămas din ele), românești și bulgărești sunt niște pigmei prin comparație. Din păcate, acestea sunt datele concrete (și ne-alterabile) ale problemei.

Desigur, nu e nimic nou în asta. Convenția a fost respectată chiar și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (când germanii și italienii au trebuit să transfere forțe navale în Marea Neagră – submarine, vedete torpiloare – în parte pe uscat și în parte pe Dunăre, strâmtoarele turce rămânând închise), și era desigur în vigoare și în anii 2000 când a apărut conceptul „securității la Marea Neagră”. Iar acest fapt **probează tocmai punctul de mai sus – acela că „securitatea la Marea Neagră” a avut inițial succes** (pentru politica externă a României) **ca și cadru strategic datorită faptului că era atractiv pe linie de logică politică, nu militară**, pentru partenerii din Vest.

În condițiile actuale, când acea logică politică a apus de mult, tot ce rămâne ca punct relevant legat de Marea Neagră este calculul militar – între Moscova și Ankara. Iar acesta stă, evident, sub semnul relațiilor politice bilaterale între cele două țări. Restul sunt detalii, mai mult sau mai puțin importante.

3. Singura garanție reală împotriva dominației rusești în Marea Neagră este interesul propriu al Turciei

Afirmația de mai sus este evident consecință logică a ideii din secțiunea precedentă, dar merită subliniată în mod special și separat pentru că e legată de o altă problemă fundamentală a gândirii de politică externă românească: **locul secundar al Turciei în cultura strategică autohtonă**.

Aceasta carență e pe undeva de înțeles. România și-a întors fața de la Turcia (cultural, politic, strategic) încă de pe vremea lui Carol I, în favoarea Vestului – și apoi, prin forța împrejurărilor, a Estului sovietic. Fapt e că energiile, interesul și atenția Bucureștiului au avut foarte puțin de-a face în ultima sută de ani (și mai bine) cu Turcia, comparativ cu Vestul. Tendința s-a accentuat și mai mult după Revoluție, când miza națională a fost întrutotul legată de intrarea în UE și NATO. Iar după aderare, noul concept al „securității Mării Negre,” intenționat de asemenea ca un „cârlig” pentru Vest, a contribuit de asemenea, într-un fel, la „mascarea” realității militare de fundal (adică, importanța Turciei).

Desigur, ca și cu restul lucrurilor, aici nu e vorba de a picta un tablou în alb-negru și de a sugera o absență absolută a Turciei de pe radarul politico-strategic bucureștean, ci de a scoate în evidență diferențele masive de *accent* și *interes* dintre Orientul turcesc și Occidentul atlantic la nivelul politicii externe românești.

Acum poate a venit momentul pentru o **re-evaluare** și pe această direcție, iar povestea recentă a „flotei” NATO e un stimul excelent în acest sens. România are acum – deși e poate prea târziu – șansa de a înțelege că dacă vrea să obțină rezultate notabile, concrete, în legătură cu securitatea maritimă în Marea Neagră, atunci are nevoie de o **„strategie turcă”** serioasă și consistentă. Adică de un **proiect de construire a unei relații adânci și substanțiale cu Turcia** (unadevărat „parteneriat strategic”), ceea ce nu se poate face de pe azi pe mâine. Cel mai îngrijorător lucru revelat de episodul „flota NATO” a fost nu eroarea de calcul legată de

atitudinea Bulgariei, ci așteptarea că Turcia ar putea fi inclusă în acest proiect aproape „din oficiu” (trădând o neînțelegere bizară a relației complexe a Ankarei în raport cu Rusia). În realitate, colaborări de acest tip în contexte atât de sensibile – în cazul de față, relativ la Rusia – necesită o relație politico-militară *evoluată* și pregătită din timp.

4. A schimba în mod notabil balanța de forțe deja existentă în Marea Neagră implică niște costuri materiale și de securitate cu mult peste capacitățile și interesul României.

Aici ajungem la factorul central care guvernează acum în mod concret mediul strategic al Mării Negre: preluarea integrală a Crimeii de către Rusia, și reînarmarea Flotei Ruse a Mării Negre. Magnitudinea impactului strategic-militar al acestei duble evoluții asupra situației militare din zonă este colosală și de multe ori sub-apreciată în conversațiile care încă mai includ sintagma „securitatea la Marea Neagră” de parcă această idee mai are vreo substanță în noile condiții de *insecuritate* aproape totală.

Trebuie înțeles că, din 2014 încoace, trăim într-o „nouă lume” când vine vorba de balanța de putere din Pontul Euxin. Ocupând Crimeea, Rusia a obținut posibilitatea de a-și re-dizloca toate tipurile de armament și echipament militar anti-naval la vreo 300km spre vest, fix în punctul focal al teatrului operațional – ceea ce a și făcut. Nu degeaba peninsula era cunoscută încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial drept „portavionul Crimeea”: din această poziție pot fi lovite (în special de către Forțele Aeronautice rusești) ținte de pe aproape tot cuprinsul Mării, plus zone de litoral. E o diferență uriașă față de poziția pre-2014 a Rusiei, când tot acest arsenal putea fi dizlocat doar în colțul de nord-est al Mării Negre, pe coasta *de atunci* a Federației (tratatul cu Ucraina legat de Sevastopol limita drastic echipamentul rusesc ce era permis în Crimeea, la pachet cu flota).

Câștigurile Rusiei în materie de rază de acțiune și poziționare logistică au fost bineînțeles dublate de investițiile considerabile în noi capacități militare destinate misiunilor de la Marea Neagră. De la sisteme anti-navale de coastă Bastion, la sisteme anti-aeriene S-400, rachete Iskander (care ori se află acolo, ori urmează să fie dizlocate), diverse modele de avioane de vânătoare și bombardament, și până la sisteme avansate de război electronic și, bineînțeles, noi unități navale inclusiv noi submarine – armamentul existent acum în Crimeea **a închis aproape total discuția asupra dominației strategice în Marea Neagră.** „Aproape total” deoarece Turcia are în continuare o capacitate puternică, dar a cărei eficacitate este acum limitată operațional de „factorul Crimeea” la partea de sud și sud-vest a Mării.

Această transformare fundamentală a coordonatelor militare în spațiul Mării Negre ar trebui să impună o re-evaluare și din partea României a propriei sale abordări în zonă. Cum spunea marele economist J. M. Keynes, întrebat o dată de ce și-a schimbat vederile pe un subiect: „atunci când datele problemei se schimbă, îmi schimb și eu părerea; dvs oare ce

faceți?!” Înainte de 2014, se putea încă imagina, cu o doză de credibilitate, că poziția militară a Rusiei în Marea Neagră ar fi putut fi *la un moment dat* contracarată mai eficient *dacă* România și alți aliați NATO ar fi făcut un efort *substanțial* în acest sens. O întărire masivă a forțelor navale române în conjuncție cu o „flotă NATO” realistă (adică una cu susținere politică aliată de anvergură), ar fi putut constitui în final o forță notabilă de descurajare în raport cu Rusia în acest spațiu. Dar dezechilibrul uriaș de putere care a intervenit între timp înseamnă că orice inițiativă serioasă de a „descuraja” militar Rusia în Marea Neagră **necesită acum investiții enorme** (în special la nivelul României) – pentru că distanța de recuperat e mult mai vastă decât înainte.

Natura combinației dintre noile poziții geo-strategice obținute de Rusia în Crimeea, și noile tipuri de armament A2/AD plasat acolo (cu efecte operaționale asimetrice), oferă Rusiei un avantaj militar disproporționat de mare comparativ cu *volumul* efectiv de întăriri aduse în zonă de către Moscova (care oricum poate fi suplimentat masiv în caz de urgență). **Costurile construirii unui „deterrent” credibil, de către România sau în orice combinație realistă cu Turcia și Bulgaria, au trecut dincolo de orizontul posibilului.**

Așadar, este nevoie de o reflecție profundă asupra ecuației de bază „costuri vs. beneficii” atunci când se mai vorbește de „securitatea la Marea Neagră” în sensul de „securitate maritimă.” Ce este foarte clar este că Rusia își menține ceea ce se numește *“escalation dominance”* – adică are o capacitate și o voință politică superioară aliaților NATO (în orice combinație) de a răspunde unor noi dizlocări de forțe aliante cu întăriri corespunzătoare ale propriei poziții. Practic, orice mutare face NATO în Marea Neagră, rușii vor răspunde – rezultatul fiind nu doar anularea mutării inițiale, ci *escaladarea* tensiunilor din zonă și a insecurității. Înainte de Crimeea, opțiunile de răspuns ale Moscovei erau mult mai limitate, atât operațional cât și politic. Dar acum, *poate* să răspundă puternic și, în plus, nici nu mai are mare lucru de pierdut din punct de vedere politic.

În aceste condiții, logica contracarării Rusiei prin forță, pe plan naval, este acum incertă. Această concluzie poate fi confundată ușor cu un tip de „defetism” care ar sugera că, într-un fel, „partida” e pierdută și că nici n-are rost să mai „încercăm.” Dar asta ar fi o interpretare greșită. Mesajul, aici, este pur și simplu că *parametrii* jocului s-au schimbat fundamental, că acest lucru trebuie **recunoscut onest** la justa sa dimensiune, și că același interes național românesc (securitatea maritimă în zonă, și limitarea influenței rusești) necesită acum o altă abordare și strategie – și inclusiv o deconectare de conceptul strategic mai larg al politicii externe românești legat de „securitatea în zona extinsă a Mării Negre.”

Strategia este, la bază, despre ce se poate obține cu resursele existente, și prin ce metode. **A investi excesiv într-un obiectiv nerealist este nu numai o strategie proastă în sine, dar înseamnă și un cost de oportunitate.** Iar România nu-și mai permite să tot rateze ocazii și să rămână blocată în concepte depășite – și în afară jocului.

5. Securitatea „Mării Negre” (în general) nu este de importanță critică pentru securitatea națională a României. Accentul corect ar trebui să fie pe securitatea zonei de litoral.

Câteodată este util să interogăm chiar și cele mai vechi dogme de securitate națională și axiomele necontestate, și să aspirăm la mai multă claritate în definiții – tocmai pentru că de obicei defecțiunile și surprizele cele mai mari vin din cele mai neașteptate (și „sigure”) colțuri are „consensului general.”

Punctul de pornire în orice discuție pe acest subiect este faptul că securitatea maritimă – traducerea *militară* a conceptului difuz de „securitate la Marea Neagră” – este doar *una* din cele trei dimensiuni militare convenționale ale securității naționale a României, alături de apărarea spațiului aerian și cea a teritoriului. România nu e nici o insulă (ca Marea Britanie), nici o „putere maritimă” (ca Franța, Italia) cu deschidere largă la oceane și mări principale. “Centrul de greutate” al României, ca și interesele ei strategice primordiale (vezi Moldova) este pe uscat, nu în/la Marea Neagră, iar balanța celor trei componente ale Forțelor Armate Române a reflectat întotdeauna acest lucru – marina militară fiind mereu arma “junioară” pe lângă forțele terestre și cele aeriene. Așa că, din start, ar trebui să păstrăm aceste diferențe în vedere și **să ne asigurăm că efortul, strategia totală a României (în toate dimensiunile) este una echilibrată, cu acoperire de 360 de grade** – atât în privința contracarării amenințărilor, cât și a exploatarii oportunităților. Supra-concentrarea pe Marea Neagră *în detrimentul altor dimensiuni*, este discutabilă chiar și la nivelul „macro” al strategiei naționale.

Desigur, trecând de „macro” înspre detalii, **argumentul unanim acceptat pentru aceasta supra-concentrare este că România se confruntă cu o amenințare clară în Marea Neagră** din partea Rusiei. Cu alte cuvinte, România are o vulnerabilitate specială, directă, la Marea Neagră – comparativ cu situația de la granițele terestre de exemplu – și de aceea este just și adecvat că accentul strategic să fie pus pe această zonă.

La prima vedere, argumentul e corect. Dar dacă ne uităm mai atent, realizăm că operăm cu noțiuni difuze, nedefinite. **Ce înseamnă, mai exact, această „amenințare” rusă, pe flancul maritim al României?** Pe scurt, înseamnă lucruri diferite dacă vorbim de o amenințare la securitatea maritimă pe timp de pace (și avem în prezent exemplul extrem al Mării Chinei de Sud), sau dacă vorbim de *potențialul* ofensiv rusesc în și dinspre Marea Neagră în caz de război. Distincția e legată de caracteristicile speciale ale mediului operațional maritim.

Pe timp de pace

Problema potențială *pe timp de pace* ar putea fi **interferențe rusești în perimetrul marin al României – apele teritoriale plus zona economică exclusivă** – de exemplu prin patrulă navale și aeriene agresive. Aceasta este o tactică folosită intens din 2014 încoace de Rusia în

Marea Nordului și în Marea Baltică; și desigur, presa a raportat pe parcursul ultimului an și mai bine incursiuni aeriene rusești și în partea României de Mare Neagră. Scopul principal al acestor acțiuni rusești, *în toate aceste spații maritime*, este de a testa aparatul defensiv al adversarilor NATO – în special capacitățile de detecție și timpii de reacție. Un scop adițional, cu valoare psihologică, este de a intimida prin demonstrații de forță militară. Nu există o miză teritorială (adică, controlul vreunor insule precum în Marea Chinei de Sud). (Iar *potențiale* litigii maritime rezultate din anexarea ilegală a Crimeii de către Rusia, dacă vor fi ridicate, vor fi în primul rând o problemă cu soluție politică și/sau legală, nu militară.)

Aceste acțiuni rusești sunt în mod cert incomodante, destabilizante, câteodată ilegale (prin încălcarea granițelor maritime) și de multe ori neprofesioniste (riscând accidente prin nerespectarea procedurilor și regulilor internaționale de navigație). Dar nu sunt până acum dovezi clare de hărțuire sau alt tip de interferență ale forțelor navale rusești cu traficul comercial, pescuitul maritim, exploatarea energetică sau alte activități maritime civile – fie că vorbim de România sau de alți aliați NATO. În momentul în care așa ceva s-ar întâmpla, asta ar însemna o escaladare majoră către o stare de război.

Pe mare nu e loc de ambiguități sau de „război hibrid.” Actul de război este foarte clar: scufundări sau deturnări/capturări de nave. Spre deosebire de uscat, apa nu poate fi „ocupată” de „omuleți verzi” și nu se pot crea „realități pe teren” (în absența „terenului”). Din acest punct de vedere, ideea de „vulnerabilitate” într-un mediu operațional maritim are cu totul alte coordonate militare, chiar dacă în discursul public e de multe ori evaluată (incorect) în același registru cu situațiile terestre pe model „Donbas” sau „Georgia 2008.” (Lucrurile ar fi foarte diferite dacă în Marea Neagră ar exista o situație precum în Marea Chinei de Sud, unde e vorba de dispute active în jurul suveranității unor insule, și unde părțile implicate încearcă să-și impună controlul militar asupra unor puncte fixe și a zonelor economice exclusive aferente.)

Fără nici un dubiu, în condiții de pace, România – ca orice țară – are nevoie de forțe navale capabile să asigure o prezență adecvată în spațiul său maritim, așa cum are nevoie de o aviație militară capabilă să asigure poliția spațiului aerian. Dar aceste forțe există, și nu e clar în ce măsură securitatea maritimă actuală (pe timp de pace) a României e amenințată *practic și concret* într-atât încât să devină *punctul focal* al calculelor de securitate națională.

Pe timp de război

Substanța discuției, desigur, este legată de implicațiile ideii de „securitate la Marea Neagră” într-un context de război real (suspendând pentru moment probabilitatea foarte mare ca orice război NATO-Rusia să escaladeze rapid într-unul nuclear). Sensul principal al eforturilor și strategiei Bucureștiului de a mări „securitatea Marii Negre” – cel mai recent, prin propunerea „Flota NATO” – este, evident, acela de a mări capacitatea maritimă defensivă a României. **Dar ce anume ar fi de apărut, și cum?**

Interesele „marine” ale României țin de asigurarea libertății de navigație (protecția liniilor de comunicație maritimă) și de asigurarea securității zonei economice exclusive care revine României, împreună cu activitățile economice care se derulează acolo (în principal exploatarea energetică). Toate acestea sunt importante dar, din nou, trebuie înțeles că nu sunt vitale pentru România: în caz de război NATO-Rusia, supraviețuirea țării (în caz că nu e atacată nuclear în primele faze ale conflictului, așa cum e *foarte posibil*, conform doctrinei militare ruse în vigoare) nu depinde în mod absolut de menținerea sau pierderea controlului asupra porțiunii noastre de mare.

Pe timp de război nu are rost să discutăm de vreo șansă realistă de a contracara marina rusă în larg. Dar nici nu ar fi nevoie, întrucât miza defensivă pentru România s-ar reduce la protecția zonei de coastă (în special Constanța) și a traficului maritim costier (cât ar mai rămâne). **Însă care ar fi scenariile concrete de luptă**, dictate de obiectivele strategice rusești? Acest punct e important de clarificat pentru că se leagă *direct* de logica „securității la Marea Neagră” și ce ar implica ea.

Sunt două scenarii principale, cu variațiunile de rigoare. Primul, și cel mai probabil, este **un atac imediat de la mare distanță** (direct din Crimeea, cu rachete și aviație) asupra infrastructurii și forțelor militare navale românești, precum și asupra bazei de la Kogălniceanu, ceea ce ar scoate România din calculul militar din Marea Neagră de la început. Acest tip de atac timpuriu a fost un imperativ operațional logic și s-a produs concret și în al Doilea Război Mondial (cu raiduri navale în locul rachetelor); rămâne valabil și acum, cu diferența că puterea de foc și precizia atacului ar fi incomparabil mai devastatoare astăzi datorită armamentelor moderne. În 1941 rușii atacau cu o mână de bombardiere de o precizie rudimentară, iar navele grele de luptă trimise să bombardeze Constanța erau erau ținute la distanță (și chiar scufundate) de câmpuri de mine și baterii de artilerie de coastă.

În al doilea scenariu, fantezist, la momentul declanșării războiului România ar dispune de propria sa arhitectură de interdicție (baterii de rachete, aviație și sistemele aferente) în zona de coastă, ce i-ar permite să pareze într-o bună măsură atacul inițial descris mai sus. În acest context, România ar rămâne în joc în spațiul pontic.

Presupunând – iarăși, în mod improbabil – că războiul NATO-Rusia *nu* s-ar încheia în câteva zile, și că *nu* ar exista atacuri nucleare asupra României, atunci ne-am afla într-o situație ce în termeni operaționali se numește **„război de litoral”** („littoral warfare”). Practic, acesta ar fi o repetare a situației operaționale din Marea Neagră din cel de-al Doilea Război Mondial – pe care am analizat-o pe larg [aici](#) – cu diferența majoră că de data aceasta *nu* ar exista o ofensivă terestră anti-rusească care să ocupe bazele costiere ale flotei ruse (inclusiv Sevastopol) și bazele aeriene așa cum a făcut Axa în 1941-1942. În mod concret, „războiul de litoral” pe care România l-ar avea de purtat se bazează, în formă defensivă, pe unități navale mici și rapide, pe câmpuri de mine, suport aerian, și pe baterii de rachete amplasate pe coastă. Teoretic, misiunea specifică ar fi de a preveni eventuale desanturi amfibii rusești, sau tăierea

completă a liniilor de comunicație maritimă din zona coastei, dinspre Constanța spre Bulgaria și Turcia.

Ideea principală

Este important să „despachetăm” în elemente concrete noțiunea generală de „securitate la Marea Neagră.” Altfel, România e în situația de a încerca să realizeze ceea ce e ori irealizabil, ori inutil, ori chiar contra-productiv – și este o risipire de efort și resurse care ar fi mai bine utilizate în altă parte.

Mediul operațional maritim are niște caracteristici speciale care de obicei sunt ignorate în discursul public. **Faptul că ne învecinăm cu Rusia pe mare nu implică nici același nivel de risc, și nici aceleași tipuri de riscuri**, cum ar fi cazul dacă ne-am învecina cu Rusia pe uscat (ca balticii, Georgia sau Ucraina). De aceea acest argument nu a avut succes nici la Varșovia. În mod cert **există unele riscuri**, dar avem nevoie de mai multă exactitate când vorbim de ele.

Ideea principală este simplă: când vine vorba de apărarea flancului maritim al României în condiții de război, prioritatea militară este apărarea în zona de coastă și „războiul de litoral.” Pentru asta **este nevoie, prioritar, de capabilități de interdicție (A2/AD), aviație și de unități mici (vedete torpiloare, puitoare de mine etc), nu de mari unități de suprafață (distrugătoare, fregate) sau de submarine.** Acestea din urmă ar fi evident binevenite dacă am putea avea „de toate,” dar trebuie să fim realiști din punct de vedere financiar. Vorbim de priorități, când trebuie decis judicios ce anume face cel mai mult sens în condiții de luptă, în fața *acestui* adversar în *acest* teatru de operațiuni.

În final, *în condițiile militar-strategice post-Crimeea*, conceptul general de „securitate la Marea Neagră” este golit de sens. Interesul național românesc este foarte real în Marea Neagră, dar și foarte limitat și specific: **prioritatea este apărarea zonei de litoral, în apropierea coastelor.**

A venit vremea să revenim la realitate și să re-echilibram strategia politico-militară a României.

6. Situația forțelor aeriene și terestre române este dezastruoasă, dar acestea sunt baza apărării în cele mai probabile scenarii de conflict (Moldova și/sau Odesa). Marea Neagră e o mare distragere de la subiectul principal.

Paradoxul central al politicii externe și de apărare românești este că lasă descoperite exact zonele *vitale* pentru interesul național al României, și pune accentul pe zona cea mai *puțin importantă*, comparativ vorbind (Marea Neagră). Desigur, există artificii retorice care cataloghează drept element de „securitate la Marea Neagră” inclusiv potențialul unei

campanii militare spre Chișinău și Transnistria – dar asta este ridicol: problema ar fi terestră, nu maritimă. Discuțiile despre securitatea națională a țării trebuie purtate în parametri mai concreți și realiști.

Nu e nici un mister că cel mai probabil scenariu de conflict care ar implica România este legat de Moldova, unde sunt o mulțime de feluri în care lucrurile pot să derapeze, necesitând o intervenție militară – unilateral românească, sau NATO cu vârf de lance românesc. Separat dar în același registru există scenariul (mai mult sau mai puțin fantezist) unei mișcări rusești către Odesa, pentru a face legătura cu Transnistria. Toate acestea ar putea într-adevăr *începe* în condiții de „război hibrid,” în afara unui conflict direct NATO-Rusia, și deci nivelul de probabilitate este din start pe alt plan decât orice legat de agresiuni în spațiul maritim.

În aceste condiții, prioritatea absolută pentru România este întărirea forțelor terestre, aeriene, și a apărării anti-aeriene (inclusiv anti-rachetă). Asta înseamnă blindate, artilerie reactivă modernă și precisă, C4ISR inclusiv drone, capabilități serioase pentru război electronic, elicoptere de atac, avioane multi-rol, baterii Patriot etc. Înseamnă o necesitate urgentă pentru un minim de două brigăzi complet echipate, mobile, gata de luptă și interoperabile cu etalonul NATO (forțele americane și britanice). Nu mai vorbim de stocuri majore de muniții și echipament de rezervă. Aceste lucruri sunt urgente având în vedere instabilitatea regională.

Dar în loc de asta, vedem o supra-concentrare strategică românească pe „Marea Neagră,” flotă/flotilă și alte asemenea, cu unul dintre mai costisitoare programe de achiziții din anii recentți fiind avioane militare de transport. Deși importante, nu acestea sunt *prioritățile urgente* de apărare. Riscul major, chiar în cazul *evitării* unui conflict NATO-Rusia, este că soldații români vor intra în luptă neprotejați, fără susținere adecvată, cu posibilități limitate de sprijin din partea aliaților, cu stocuri limitate de muniție, și foarte probabil operând în condiții extreme de bruijaj electronic. Iar în cazul unui conflict NATO-Rusia, nu întrebați. Dincolo de efectele asupra capacității operaționale concrete, această stare de fapt subminează *încrederea* potențialilor recruți că se face totul pentru ca, în caz de război, ei să aibă cea mai bună șansă posibilă împotriva inamicului. (Protecția forței și aspectele ce țin de moralul trupei sunt, din păcate, insuficient discutate public – inclusiv pentru că sunt sensibile politic.)

Cu toate acestea, nu încapă îndoială că România ar trebui să conceapă o strategie de reconstituire a forțelor navale, pe termen lung. Țara aceasta poate fi un actor important la Marea Neagră în viitor, dacă ar fi în posesia unei flote credibile. Nu este cazul acum, pentru că Bucureștiul nu are luxul de a-și permite mai multe lucruri simultan; trebuie stabilite priorități clare – și este absolut clar că **prioritățile militare ale României sunt întărirea armatei terestre și a forțelor aeriene.**

CONCLUZIE: România are nevoie de un concept strategic care să fie folositor atât sieși, cât și altora, în context aliat. „Marea Neagră” e acum doar un sindrom dintr-o altă epocă.

De prea mult timp, strategia României este în derivă. O singură „idee călăuzitoare” („securitatea la Marea Neagră”) definește fiecare puseu de politică externă, cel mai recent la Varșovia. Se încearcă același lucru de ani de zile, în mod repetat – ignorându-se schimbările geo-strategice din regiune și la nivel global – dar se așteaptă de fiecare dată un alt rezultat: o „recunoaștere” euro-atlantică *majoră* a importanței Mării Negre, care tot nu vine.

Este nevoie de o re-evaluare profundă a fundamentelor strategice ale politicii externe românești. Trebuie găsit un echilibru just între cele trei dimensiuni ale apărării naționale (aeriană, terestră și maritimă), și acest echilibru trebuie să fie aliniat cu *viziunea politică pe termen lung* asupra poziționării strategice a țării în raport cu aliații și adversarii. Trebuie operat cu realități, cu evaluări de risc specifice, explicite – nu cu definiții largi și concepte difuze. Și cel mai important, **trebuie stabilită o ierarhie de priorități.**

România are în mod cert nevoie de un **concept strategic unificator**, de o direcție principală care să organizeze restul componentelor într-o abordare coerentă, logică, și eficientă. Pentru cel puțin un deceniu, acest concept a fost securitatea „la Marea Neagră,” sau „în spațiul extins al Mării Negre.” Acesta a fost fundamentul celei mai mari realizări a politicii externe românești: parteneriatul strategic *substanțial* (în plan militar) cu America.

Dar timpurile și raporturile de forțe din zonă s-au schimbat. Este nevoie de o rebalansare a strategiei naționale a României, **dinspre Marea Neagră spre interiorul estic al continentului european.** Asta implică două lucruri. Primul este **tranziția către o logică mai limitată, strict defensivă**, în Marea Neagră – și o recunoaștere francă a riscurilor de escaladare a tensiunilor în acest spațiu. Soluția optimă este concentrarea pe instalarea unei arhitecturi A2/AD în Dobrogea, care ar fi un proiect cu multe alte deschideri politice și militare la nivel NATO – spre deosebire de „flote NATO” și alte asemenea.

Al doilea lucru – și aici e punctul principal – ține de o tranziție politică, în sensul **cuplării strategice a României la „grupul nordic” al flancului de est al NATO.** Adevărata poveste din jurul summit-ului de la Varșovia a fost confirmarea – aproape *formalizarea* – existenței a *două grupări* (nord-sud) pe flancul estic: Marea Baltică vs Marea Neagră. Bucureștiul a încercat să argumenteze pentru un „echilibru,” dar nu a reușit decât să demonstreze – confirmând ce am zis [aici](#) – că **România e pur și simplu izolată și separată de restul flancului estic, tocmai pentru că s-a autodefini exclusiv în raport cu Marea Neagră.** Când „Marea Neagră” se prăbușește ca și reper și interes politico-strategic la nivel NATO, cum s-a întâmplat în special după 2014, România o urmează.

Așadar, trebuie gândit nu în termeni de „echilibrare” (cu tentă competițională în raport cu ceilalți aliați), ci în termeni de „conectare” și „consolidare” politico-militară a flancului de

est, care este absolut esențială în raport cu provocarea rusească. Pentru a intra în clubul format pe linia Baltica-Vișegrad, România trebuie să „pună ceva pe masă,” să arate că poate contribui și ea la *apărarea restului* flancului, dacă are pretenția ca alții să vină în ajutor în caz de criză în Moldova, de exemplu. Din nou, asta înseamnă în mod absolut clar forțe aeriene și terestre – nu navale. **Bucureștiul ar fi putut da un semnal puternic acum câteva luni prin anunțarea disponibilității de a trimite un batalion românesc în statele baltice, când în NATO erau căutări febrile pentru o țară care să ofere acest al patrulea contingent.** Așa ceva ar fi fost în limita posibilităților României, bineînțeles cu diverse tipuri de sprijin logistic din partea altor aliați care ar fi putut fi negociate cu succes. Dar cel mai important ar fi fost **semnalul politic** și introducerea României în „jocul mare” din NATO.

Cum am spus în [altă parte](#), România este în prezent într-un „unghi mort” al geopoliticii europene, izolată și cam fără prieteni în zonă (cum a arătat episodul „floci” NATO). Acesta nu este doar un „detaliu interesant,” ci are consecințe strategice serioase.

Axele geopolitice și economice din zonă

Miza reală pentru România este ieșirea din acest unghi mort, și din fericire sunt două căi. Prima este relația cu Statele Unite (și Marea Britanie), relație care are un potențial major și încă insuficient explorat. A doua este **promovarea unei consolidări a Europei de Est într-un „bloc” coerent,** chiar dacă nu neapărat formal. Statele din această zonă împărtășesc o serie de interese comune, de la problema rusească până la problema direcției următoare a UE (care ar putea crea o Germanie mult prea puternică, un stat pan-european federal, sau alte rezultate problematice de acest tip). Un lucru interesant, care merită avut în vedere, este că Brexit s-ar putea să ducă la o nouă logică în politica externă britanică (și americană) care să favorizeze consolidarea unui asemenea bloc. **Și asta ar putea fi cea mai bună șansă strategică pentru România și țările din această zonă – alternativa fiind repetarea istoriei înțelegerilor dintre Est și Vest pe spezele noastre (comune, ale țărilor din zonă).**

Dar Marea Neagră nu este fundamental relevantă pentru nimic din toate acestea, în sens pozitiv. Spațiul Euxin rămâne inevitabil de interes național pentru România, însă nu mai face

sens ca *cel mai* înalt interes național și ca expresia euro-atlantică a identității strategice naționale românești.

România trebuie să-și articuleze un nou rol în regiune, un rol de pivot strategic pentru un viitor bloc Estic coerent. Ridicarea profilului militar românesc, în acest context, este o condiție *sine qua non*, dar din nou aici este vorba de prioritizarea forțelor aeriene și terestre care pot fi relevante și pot crea o bază de dialog cu alți parteneri din NATO *care contează*.

România are un potențial important, și beneficiază de pe urma unei protecții americane. Ar avea multe lucruri importante de spus în Europa (dincolo de Marea Neagră), și își poate construi un profil puternic și un rol de lider în această regiune – dar are nevoie de o evaluare onestă a situației în care se găsește, și de schimbări majore la nivelul strategiei naționale. Pentru asta e nevoie de mai mult realism și de o disponibilitate de a spune lucrurilor pe nume și de a testa idei noi. ■

Despre autor:

Gabriel Elefteriu este National Security Research Fellow la un think tank din Westminster, Londra. Înainte, a lucrat ca Senior Defence Analyst & Consultant pentru o companie privată din sfera industriei de apărare, precum și în alte poziții în domeniul informațiilor comerciale și de securitate pentru diferite companii din City. Are o licență (BA) în War Studies (1st class) și un master (MA) în Intelligence & International Security (distinction) de la King's College London, unde s-a concentrat în mod special pe securitate spațială și strategie. Este de asemenea Asociat al King's College, și a fost [inclus în Top 100 FP Romania/2015](#) (relații internaționale/ securitate).

Website personal: www.strategyfiles.ro